

Рад примљен: 25. 9. 2017.
Рад прихваћен: 9. 11. 2017.Оригинални
научни радДраган С. Бранковић¹, Драган Д. Мартиновић
Универзитет у Београду, Учитељски факултетВладимир К. Милетић, Жељко М. Рајковић
Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања

Стијавови ученика млађеј школској узрасној о начину коришћења слободне времена и боровку у природи

Резиме: Истраживање је сироведено ради утврђивања начина спровођења слободне времена деце, учешћалости боровка деце у природи, као и стијавова деце према активностима у природи и вишедневном боровку у природи у форми камповања. Методом експерименталној истраживања, помоћу техника теоријске анализе и поседно конструисаној анкетој уишника, дошли смо до резултата који су за анализу и размаирање. Алармантан податак представља чињеница да чак 20% деце истраживаној узрасној проводи слободно време уз телевизоре и рачунаре, док чак 45% деце не борови често у природи. Три најчешће навођена разлога збој којих иштинаници не спроводе време у природи су: школске обавезе, обавезе родитеља и чињеница да у околини нема природе. Наведени подаци упућују на пошреду за организовањем, системским боровком деце у природи за време викенда у виду полудневних или целодневних излета или екскурзија, као и вишедневних кампова организовањем за време летњеј распуса. Чак 84,9% ученика би волело да своје слободно време проведе на кампу, што ишћуњава један од најважнијих услова за системско спровођење овој програма. Деца су свесна вредности боровка у природи и имају пошреду и жељу да своје слободно време спроводе у природи, у чему се и оледа ирактични значај овој рада.

Кључне речи: слободно време, боровак у природи, камповање, стијавови, ученици.

Увод

Слободно време је важан део живота сваке људске јединке и умногоме доприноси квали-

тету проведеног људског живота. Холистички сагледано, слободно време доприноси довођењу у равнотежу духа, ума и тела, што је круцијално за лични развој сваке јединке и можда је важ-

¹ dragan.brankovic@uf.bg.ac.rs

Copyright © 2018 by the authors, licensee Teacher Education Faculty University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

нији фактор од професионалног ангажовања (Jenkins & Pingram, 2003).

Почетком 19. века вођена је борба за права радника. Британац Роберт Овен се још 1817. године залагао за „осам сати рада, осам сати рекреације и осам сати одмора“, од када се тежи успостављању осмочасовног радног времена, док се остатак дана користи за сан и слободно време. Нажалост, ова равнотежа је данас вишеструко нарушена, тако да родитељи, у борби за егзистенцију, све мање времена проводе са својом децом и све мање утичу на њихов равномеран и свеобухватан развој.

Млађи школски узраст обухвата период од седме до једанаесте године. Главна карактеристика овог периода јесте управо то што се дете на његовом почетку одваја од породице јер полази у школу. Здравствено стање и стање физичког и психичког развоја добрим делом одређују у којој мери ће дете моћи да савлада захтеве које школа пред њега ставља (Bondžić, 2012).

За време школског дана детету млађег школског узраста након завршавања свих обавеза не остаје више од три до четири сата слободног времена на располагању. Викендом се ово време безначајно увећава, па школски распуст представљају највећу базу за организовани боравак деце у природи.

Позитивни ефекти боравака у природи огледају се кроз здравствено-хигијенски, психосоцијални, спортско-рекреативни и васпитнообразовни значај (Miletić, 2011). Као најбољи пример позитивног деловања на здравствени статус човека може се навести истраживање у коме је потврђен позитиван ефекат потпуно пасивног боравака у шуми на имунитет организма испитаника (Li, 2010).

Како би већи број деце доживео позитивне ефекте дугорочног боравака у природи, неопходно је анализирати досадашњу праксу и испитати преференције ка камповању – једном од начина дугорочног организованог боравака деце

у природном окружењу. Један од најпопуларнијих инструмената који се користе у сврху анализе тренда одређених друштвених појава јесте анкета са питањима о мишљењу и ставовима испитаника.

Став је релативно трајан однос према коме или према чему, који се очитује као тенденција да се мисли, осећа и понаша на одређени начин. Став, као ментална диспозиција, утиче на опажање, мишљење и социјално понашање. У ранијим истраживањима разматран је значај ставова, где се због своје изражене експланаторне и предиктивне снаге појам става користи у разним областима друштвених наука (Juhas i sar., 2011). Ставови су трајни системи позитивног или негативног оцењивања, осећања и тенденције да се предузме акција за или против, а у односу на различите објекте (Rot, 2003).

У оквиру школског система препознаје се могућност организовања обавезне наставе логоровања за ученике основних и средњих школа (Višnjić i sar., 2004). Неколицина педагога покушава реализовати овај вид наставе. Услов за остваривање овог плана, осим подршке државе, претпоставља позитивне ставове родитеља и ученика. Забележени ставови родитеља у досадашњим истраживањима су у великој мери позитивни (Martinović i sar., 2013).

У претходним истраживањима су забележени позитивни ставови према боравку у природи код студената ФСФВ (Dabović i sar., 2009) и студената КПА (Vučković, Dopsaj, 2011). Већина истраживања указује на то да са узрастом долази до промене у ставовима према физичком васпитању, наиме, старији ученици имају мање позитивне ставове у односу на млађе (Lazarević i sar., 2015). У истраживању наведених ставова код млађег школског узраста очекивани су позитивни ставови у већем проценту.

Овај рад поклања посебну пажњу начину коришћења слободног времена код деце млађег школског узраста како би се анализирано стања

и предузеле мере за побољшање и повећао укупан удео проведеног времена деце у природи, на камповању.

Методолошки приступ

Предмет истраживања представља коришћење слободног времена деце млађег школског узраста, последице забележеног тренда и мере за промену организације њиховог слободног времена.

Циљеви истраживања су: утврђивање начина провођења слободног времена деце, утврђивање фреквенције боравка деце у природи, утврђивање разлога због чега деца не проводе своје слободно време у природи, процена броја деце која су до сада била на камповању и броја деце која би то желела.

У овом раду коришћене су: метода експерименталног истраживања, где су се од техника користиле: специјално сачињена анкета, као и теоријска анализа садржаја научне и стручне литературе и каузална метода са систематизацијом професионалног искуства, применом логичког, индуктивног и дедуктивног начина закључивања.

Узорак у овом истраживању сачињавала су двеста педесет и два ученика трећег и четвртог разреда, пет одељења основних школа „Ослободиоци Београда“ и пет одељења „Борислав Пекић“ из Београда, од чега сто шеснаест (46%) девојчица и сто тридесет и шест (54%) дечака. Приликом избора коришћен је метод пригодног узорка.

Као инструмент истраживања коришћена је анкета састављена ради прикупљања података у вези са предметом истраживања. Први део анкете је био предвиђен за опште податке. Један део анкете коришћен је за прикупљање података о начину провођења слободног времена. У једном делу анкете ђаци су се изјаснили о негативним ставовима према боравку на логоровању и у по-

следњем делу дали су податке о томе како би желели да изгледа камповање на које би они ишли.

У овом раду биће обрађени подаци уско везани за део анкете о провођењу слободног времена.

Статистичка обрада података рађена је помоћу софтвера за статистичку обраду података „R-a“. Приликом обраде података свако питање представљало је случајну променљиву. Све променљиве биле су категоричке и номиналне.

Категорије су, приликом обраде података, факторизоване. Подаци су приказани табеларно. Изражени су бројевима и процентима.

Резултати и дискусија

Када је у питању начин на који ученици најчешће проводе слободно време, њих педесет и двоје (20,6%) одговорило је да слободно време проводи пред телевизором или рачунаром, њих чак сто двадесет и двоје (48,4%) у игри са другарима; педесет и шест испитаника (22,2%) то чини бавећи се неким спортом, док њих двадесет и двоје (8,7%) слободно време проводи у природи (Табела 1).

Табела 1. Активности деце у слободно време.

	број ученика	%
пред телевизором или рачунаром	52	20,6
у игри са другарима	122	48,8
бавећи се неким спортом	56	22,2
у природи	22	8,7

На основу прикупљених података закључује се да највећи број деце слободно време проводи у игри са другарима (48,8%), док најмањи број њих (8,7%) слободно време проводи у при-

роди. Боравак деце са вршњацима од изузетног је значаја за њихов психосоцијални развој.

Алармантан податак представља чињеница да чак 20% деце истраживаног узраста проводи слободно време уз телевизор и рачунаре. О погубности наведене појаве најбоље говоре подаци са систематских прегледа старијег школског узраста, где од 50% до 80% деце има неки од телесних деформитета (Stimov i sar., 2012). У наведеном узрасту долази до усвајања седентарног животног стила.

Табела 2. Учесћалосћ боравка деце у природи.

	често	понекад	ретко
број испитаника	164	58	30
%	65,1	23	11,9

На питање колико често проводе време у природи њих сто шездесет и четворо (65,1%) изјаснило се да у природи време проводи често, педесет осморо (23%) понекад, а тридесеторо (11,9%) ретко (Табела 2). Наведени резултати у благој су колизији са резултатима из Табеле 1. Могуће објашњење представља знање деце о значају честог боравка у природи, што може утицати на искреност њихових одговора.

Подаци о разлозима због којих испитаници не проводе често време у природи су следећи: сто шездесет и двоје ученика (64,3%) на ово питање није одговорило јер је на претходно питање одговорило да често проводи време у природи. Њих двадесет осморо (11,1%) одговорило је да су разлог школске обавезе, четворо испитаника (1,6%) изјаснило се да им је провођење времена у природи досадно, њих осамнаесторо (7,1%) да у близини нема природе, четворо испитаника (1,6%) да слободно време радије другачије проводи, њих осморо (3,2%) написало је да су разлог спортске обавезе, двадесет четворо ученика (9,5%) да су разлог обавезе родитеља, двоје (0,8%) да су крпељи разлог, док је двоје (0,8%) написало да време не проводи често у природи због игре.

Табела 3. Разлози збој којих ученици не йроводе често време у йрироди.

	број испитаника	%
школске обавезе	28	11,1
то му/јој је досадно	4	1,6
нема природе у близини	18	7,1
слободно време радије другачије проводи	4	1,6
спортске обавезе	8	3,2
обавезе родитеља	24	9,5
због крпеља	2	0,8
због игре	2	0,8

По вредностима из Табеле 3 види се да су три најчешће навођена разлога због којих испитаници не проводе време у природи школске обавезе (11,1%), обавезе родитеља (9,5%) и чињеница да у околини нема природе (7,1). Наведени подаци упућују на потребу за организованим, системским боравком деце у природи за време викенда у виду полудневних или целодневних излета или екскурзија, као и вишедневних кампова организованих за време летњег распуста (Кнежевић, 2015).

Табела 4. Досадашња искуства у камповану и њихове йреференције ка камповану.

	Искуства		Жеље	
	били су	нису били	волели би	не би волели
број испитаника	38	214	214	38
%	15,1	84,9	84,9	15,1

На питање да ли су некад били на камповану њих тридесет и осморо (15,9%) одговорило је да јесу, док је њих двеста дванаесторо (84,1%) одговорило да нису. Евидентно је да само мали број испитаника, 15,1%, има искуства у камповану.

У следећем питању ученици су се изјаснили да ли би волели да кампују. Њих двеста четрнаесторо (84,9%) написало је да би волело

да кампује, док је њих свега тридесет и осморо (15,1%) написало да не би волело. Јасно је да би, и поред чињенице да је само мали број њих био на камповању, чак 84,9% ученика волело да кампује, док се свега 15,1% не би определило за ту опцију.

Табела 5. Досадашња искуства у камповању и њихове преференције ка камповању у зависности од начина на који ученици проводе слободно време.

Како најчешће проводиш слободно време	Ученици који би волели да кампују		Ученици који не би волели да кампују	
	Број	%	Број	%
пред телевизором или рачунаром	42	19,6	10	26,3
у игри са другарима	100	46,7	22	57,9
бавећи се неким спортом	50	23,4	6	15,8
у природи	22	10,3	0	0
укупно	214	100	38	100

Поређењем података утврђено је постојање зависности између начина на који ученици проводе слободно време и њиховог става према одласку на камповање (Табела 5).

Од ученика који би волели да кампују њих 46,7% време проводи најчешће у игри са другарима, а са друге стране, од ученика који на камповање не би волели да иду њих 57,9% на исти начин најчешће проводи слободно време. Незнатно виши је проценат испитаника који време најчешће проводе пред телевизором или рачунаром, а не би волели да иду на камповање (26,3% од оних који не би волели да иду), од оних који такође тако проводе време, али би волели да иду на камповање (19,6% од оних који би волели). Од ученика који би волели да иду на камповање њих 23,4% најчешће проводи време бавећи се неким спортом, док тако најчешће проводи време 15,8% оних који не би волели да иду на кампо-

вање. Најинтересантнији податак је ипак да од испитаника који би волели да кампују 10,3% време проводи у природи, док од оних који не би волели да кампују не постоји ниједан ученик који у природи најчешће проводи слободно време. То значи и да од деце која време проводе најчешће у природи, сви, дакле 100%, волели би да иду на камповање, док на нивоу целог узорка 84,9% жели да иде на камповање.

Закључак

Слободно време је важан део живота сваке људске јединке. Нажалост, равнотежа између рада, сна и слободног времена је данас вишеструко нарушена, тако да родитељи све мање времена проводе са својом децом и све мање утичу на њихов равномеран и свеобухватан развој.

Млађи школски узраст обухвата буран и вулнерабилан период. Веома је значајна правилна организација драгоценог слободног времена које деца овог узраста имају на располагању.

Алармантан податак представља чињеница да чак 20% деце истраживаног узраста проводи слободно време уз телевизоре и рачунаре, док чак 45% деце не борави често у природи.

Три најчешће навођена разлога због којих испитаници не проводе време у природи су: школске обавезе, обавезе родитеља и чињеница да у околини нема природе. Наведени подаци упућују на потребу за организованим, системским боравком деце у природи за време викенда у виду полудневних или целодневних излета или екскурзија, као и вишедневних кампова организованих за време летњег распуста.

Чак 84,9% ученика би волело да своје слободно време проведе на кампу, што испуњава један од најважнијих услова за системско спровођење овог програма (Miletić, 2016). Потребно је преиспитати поновно увођење извиђача (скаута) и покрета горана у школски систем.

Резултати анкете су показали да деца која су боравила у природи желе да понове ову активност, што значи да би било пожељно децу без претходног искуства постепено излагати природном амбијенту кроз организовање часова у природи (српски језик, математика...), рекреа-

тивну наставу и друго, како би стекли позитивна искуства и пожелели да већи део слободног времена проводе у природи.

Литература

- Bondžić, J. (2012). *Logorovanje kao oblik vannastavne aktivnosti učenika trećeg i četvrtog razreda osnovne škole*(master rad). Beograd: Učiteljski fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Dabović, M., Dobrijević, S., Miletić, K., Višnjić, D., Miletić, V. (2009). Ocena značaja i organizacije praktične nastave logorovanja od strane studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja u Beogradu. *Fizička kultura*. 63 (1), 102–108.
- Jenkins, J. M. & Pingram, J. J. (2003). *Encyclopedia of Leisure and Outdoor Recreation*. London: Routledge.
- Li, Q. (2010). Effect of forest bathing trips on human immune function. *Environ Health Prev Med*. 15 (1), 9–17.
- Juhas, I., Orlić, A., Lazarević, D., Janković, N., Matić, M. (2011). Stav studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja prema krosu. *Fizička kultura*. 65 (1), 46–51
- Knežević, R. (2015). Izveštaj sa kampa „Džanići 2015“. *Povratak prirodi*. 2–3, 19.
- Lazarević, D., Orlić, A., Lazarević, B., Radisavljević-Janić, S. (2015). Stavovi učenika ranog adolescentnog uzrasta prema fizičkom vaspitanju. *Fizička kultura*. 69 (2), 88–98.
- Martinović, D., Branković, D., Pelemiš, V. (2013). Stavovi roditelja prema aktivnostima u prirodi. *Crnogorska sportska akademija „Sport Mont“*. 37, 38, 39, 308–315.
- Miletić, V. (2011). *IZLAZ, Iza otvorenih vrata*. Beograd: SIA.
- Miletić, K. (2016). Organizovano pešačko kretanje u prirodi. *Povratak prirodi*. 5, 20–23.
- Rot, N. (2003). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Simov, S., Minić, J., Stojanović, D. (2012). *Učestalost pojave lošeg držanja tela i ravnih stopala kod dece predškolskog uzrasta*. Udruženje specijalista sportske medicine Srbije.
- Višnjić, D., Jovanović, A., Miletić, K. (2004). *Teorija i metodika fizičkog vaspitanja*. Beograd: Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu.
- Vučković, G., Dopsaj, M. (2011). Stavovi studenata kriminalističko-policijske akademije o nastavi specijalnog fizičkog obrazovanja. *Fizička kultura*, 65 (2), 33–41.

Summary

This survey was conducted to determine how children spend their free time, the frequency of spending time outdoors, as well as the attitudes of children toward outdoor activities and spending several days in the nature in the form of camping. By using the method of experimental research, the techniques of theoretical analysis and a specially designed questionnaire, we obtained the results for the analysis and consideration. What is alarming is the fact that even 20% of the children in the lower grades of primary school spend their free time in front of televisions and with computers, while as many as 45% of children rarely spend time in nature. The three most frequently cited reasons for not spending enough time in nature include school obligations, parents' obligations and the fact that there is no nature in the respondents' environment. The data indicate the need for an organised, systematic stay in the countryside at weekends in the form of half-day or full-day trips and excursions, as well as multi-day camping trips organised during summer holidays. The willingness of as many as 84.9% of the respondents to spend their free time camping meets one of the most important requirements for a systemic implementation of this programme. The children are aware of the value of spending time in nature and they feel the need and desire to spend their free time outdoors, which reflects the practical significance of this study.

Keywords: free time, spending time outdoors, camping, attitudes, pupils.